

EDIȚII BILINGVE DE TEXTE RELIGIOASE, PUBLICATE LA CHIȘINĂU ÎN SECOLUL XIX – ÎNCEPUTUL SECOLULUI XX

DOI: 10.5281/zenodo.4509464

CZU: 82-97(478)“XIX”

Doctor habilitat în științe filologice, profesor universitar **Iraida CONDREA**

Laureat al Premiului AȘM în domeniul limba română „Eugeniu Coșeriu” pentru 2018–2019

E-mail: iraida.condrea@gmail.com

Universitatea de Stat din Moldova

BILINGUAL RELIGIOUS TEXT EDITIONS, PUBLISHED IN CHISINAU IN THE 19th CENTURY – EARLY 20th CENTURY

Summary. In the 19th century, after the annexation of Bessarabia to the Russian Empire, the activity of printing and disseminating religious texts was oriented towards the rules imposed by the Russian ecclesiastical authorities. A synodical Ukase from 1814 contained the provision that in the newly established Exarchial Printing House in Chisinau, church books that will be translated from Slavonic after the same synodical books, will also be printed in the “Moldavian” language. In addition to some texts taken over in full from previous editions, in Chisinau were also printed translations and adaptations. More recently, during this period, the 19th century – the beginning of the 20th century, a series of editions with parallel text were published in Russian and Romanian, which are part of the diglot tradition, less practiced in the Bessarabian space.

Keywords: religious text, translation, adaptation, bilingual editions.

Rezumat. În secolul al XIX-lea, după anexarea Basarabiei la Imperiul Rus, activitatea de tipărire și răspândire a textelor religioase este orientată spre racordarea la regulile impuse de autoritățile ecleziastice ruse. Un Ucaz sinodal din 1814 conținea prevederea că în Tipografia Exarhicească nou înființată la Chișinău se vor tipări cărți bisericești și în limba „moldovenească”, ce vor fi traduse din slavonește după aceleași cărți sinodale. În afară de unele texte preluate integral după edițiile anterioare, la Chișinău se mai tipăreau traduceri și adaptări. Mai nou, în această perioadă, secolul XIX – începutul secolului XX, se publică și o serie de ediții cu text paralel în limbile rusă și română, care se înscriu în tradiția diglotelor, mai puțin practicată în spațiul basarabean.

Cuvinte-cheie: text religios, traducere, adaptare, ediții bilingve.

Viața spirituală, credința ortodoxă au cunoscut pe parcursul timpului multiple forme de manifestare, fiind un liant al societății și o modalitate de exprimare a viziunilor despre lume și univers. În secolul al XIX-lea, odată cu anexarea Basarabiei la Imperiul Rus, se diversifică formele de prezentare a textului religios, care trebuia ajustat la cerințele impuse de noua stăpânire. Atât în administrație, în biserică, în școală, cât și în alte sfere ale vieții sociale apare în prim-plan limba rusă, care urma să fie propagată de autorități și învățată de localnici. Ștefan Ciobanu descrie astfel situația din învățământ: „Școala basarabeană, așa cum o concepea guvernul rus, trebuia să fie rusească, dar populația basarabeană era cu desăvârșire străină de limba rusă și, prin urmare, trebuia să se accepte în aceste școli și limba moldovenească. Ba mai mult, chiar și limba rusă profesorii fură nevoiți s-o predea în românește” [1, p. 79].

Astfel că cel mai vechi manual școlar din Basarabia este *Gramatica rusească* de la 1819, cu text para-

lel românesc, intitulat: *Scurtă gramatică rusească, cu tâlmăcire în limba moldovenească, pentru ucenicii Seminariei Chișinăului și ale altor școli din Basarabia, cu adăogirea cuvintelor și a dialogurilor, ce se întrebunțază mai adeseori în limba rusă și moldovenească. Chișinău. În tipografia mitropoliei Chișinăului, anul 1819.* Ca model a servit *Gramatica rusească* din 1755, alcătuită de savantul enciclopedist rus Mihail Lomonosov.

Aceeași situație era și în domeniul bisericesc. Tipărirea cărților de cult inițiată de mitropolitul Gavriil Bănulescu-Bodoni este condiționată de traducerea din limba rusă.

Teoretic, exista o înțelegere, ca toate cărțile tipărite la Chișinău să fie traduse după edițiile rusești, publicate de Tipografia Sinodală din Moscova. Însă, dat fiind faptul că în această regiune a Imperiului Rus cartea de cult în limba română avea deja o circulație și o istorie considerabilă, multe ediții au reprodus doar, cu unele ajustări, cărțile respective publicate anterior în limba română.

Cu privire la paternitatea textelor publicate la Chișinău se poate constata că editorii consemnau, de regulă, ce prezintă textul – preluare, traducere, adaptare.

PRELUARE – *S-au tipărit cartea aceasta, ce să numește Tipicon, după cel ce au ieșit întâi în Iași, în duhovniceasca tipografie, în păzitul de Dumnezeu oraș Chișinău, a oblastiei Bessarabiei, la anu de la facerea lumii 7365. Iară de la nașterea ce după trup a lui Dumnezeu Cuvântul 1857. Iunie 20. Indictul 15.*

ADAPTARE – ca model pot servi explicațiile din ampla Introducere de 7 pagini, scrisă de mitropolitul Gavriil Bănulescu-Bodoni pentru *Liturghierul* publicat în Tipografia Exarhicească de la Chișinău în anul 1815, unde se menționează: *iată că întâiu cea mai trebuincioasă Bisericii carte, decare întraceastă Eparhie este prea mare lipsă, Slujebnicul, care în limba Rumânească să zice Liturghie, cu ajiutorii lui Dumnezeu o am tipărito, ourmând întru toate întocma Tălmăcirii Slavenești, și așăzării Liturghiilor cesă Tipăresc în Rossia, pe care noi din cele Slavenești îndreptându, cît sau putut mai bine, am adaoso cu Sinaxariul celor 12 luni, cu toate prochimenele trebuincioase preste tot Anul, și cu alte folositoare învățături spre povățuirea Preoților, care învățături încele mai denainte Tipărite Rumânește Liturghii, nusă află.*

Ajustările și motivarea acestora sunt explicate, făcându-se trimitere și la diverse surse, de exemplu: *Iară cu blagoslovenia prea sfântului, îndreptătorului Sinod și a prea osfințitului Gavriil Exarh Mitropolit Chișinăului și Hotinului. Cartea aceasta ce să numește MOLITVENNIC, după așezarea Molitvennicului slovenesc, ce să întrebuițază în pravoslavnicile bisearici a împărăției Rossiei, îndreptat și a doao ne asemănat mai mult decât cel ce au ieșit mai nainte în Iași. S-au tipărit în exarhiceasca tipografie a Basarabiei, ce se află în sfânta Mitropolie a Chișinăului și a Hotinului, în Chișinău. La anul de la facerea lumii 7328. Iară de la nașterea cea după trup a lui Dumnezeu Cuvântul, 1820. Indictul 8. În luna lui avgust.*

TRADUCERE – traduceri propriu-zise „din limba slovenească” sau, mai târziu, din limba rusă, care conțin mențiunile respective, de exemplu: *Iară de pre cea slavenească s-au tălmăcit pe limba moldovenească (Instrucția Blagocinului, 1827); Slujba și acathistul ACOPEREMÂNTULUI PREASFINTEI NĂSCĂTOAREI DE DUMNEZEU. Moldovenește dres de protoiereul Iustin Ignatovici după cărticica ruscă din Kiev de la anul 1890 și după cărticica moldovenească a Episcopului Romanului Melhisedec de la anul 1887. Traduse de el din slavenească după cărticica, tot din Kiev, de la anul 1878. Chișinău. Tipografia Eparhială, 1913.*

În afară de textele adaptate sau traduse din limba rusă, în secolul al XIX-lea în tipografiile din Chișinău mai apar și ediții bilingve, în care același text este tipărit în limbile rusă și română. Edițiile bilingve aveau menirea să satisfacă cerințele tuturor slujitorilor bisericii – fie că erau vorbitori de română, fie că erau vorbitori de rusă, în funcție de limba comunității din care aceștia proveneau. Conducerea ecleziastică su-praveghea astfel ca nu doar preoții ruși să urmeze regulile impuse de autoritățile țariste, ci și în bisericile din comunitățile cu vorbitori de limbă română să fie respectate aceleași norme.

I. O mostră concludentă în acest sens este *Реестр поминовения великих императоров и императриц – Izvodul de pomenire pentru marii domni, împărați și împărătese*, Chișinău, Tipografia duhovnicească, 1859 (32 file numerotate – 64 pagini). Textul este plasat în două coloane, despărțite de o linie: în stânga este originalul în limba rusă, iar în dreapta traducerea în limba română, tipărită cu caractere chirilice.

Această publicație era menită să răspândească în mase și să consolideze în memoria colectivă, prin intermediul bisericii, file din istoria Imperiului Rus, prin evocarea și glorificarea marilor stăpânitori. Este de remarcat că se stipulează în mod expres că pomenirea membrilor familiei imperiale, împărați și împărătese, cneji și cneghine, precum și a rudelelor lor apropiate trebuie făcută de ziua nașterii, la ziua numelui și în ziua „mutării lor”, de ex., *Pomenirea preablagocestivei Doamnei Împărătesei Elisavetei Petrovnei la zioa mutării eii.*

Cartea conține trei registre – Izvodul A (1), Izvodul B (2), Izvodul G (3). În fiecare compartiment este expusă lista, pe luni și zile, a numelor celor ce trebuie pomeniți (figura 1).

IZVODUL A. De pomenire ce să fac în fiește care ani la lunile și zilele mai jos însemnate pentru Marii Domni ÎMPĂRAȚI și ÎMPĂRĂTESE, pentru Țarii și Țarițele, și pentru Preainălțata Lor Familie, cu arătare, în care zi, și pentru cine anume, pre lângă ceialaltă bisearicească Sfântă Slujbă, să cade să se facă pomenire după rînduiala bisericicească.

IZVODUL B. după care datori sînt săi pomenească pe Marii Domni ÎMPĂRAȚI și ÎMPĂRĂTESE, Țari și Țarițe și Înălțata Lor, Familie, Preoții și Diaconii de prin sate.

IZVODUL G. Cum să cade săse pomenească mai sus arătatele Preainălțatele Persoane la panihizile celae de obște.

La sfârșitul fiecărui izvod sunt formulate indicații amănunțite, care stipulează în ce biserică, mănăstiri, când și cum se va oficia slujba de pomenire, și care sunt excepțiile. Aceste ultime fragmente (7 pagini de

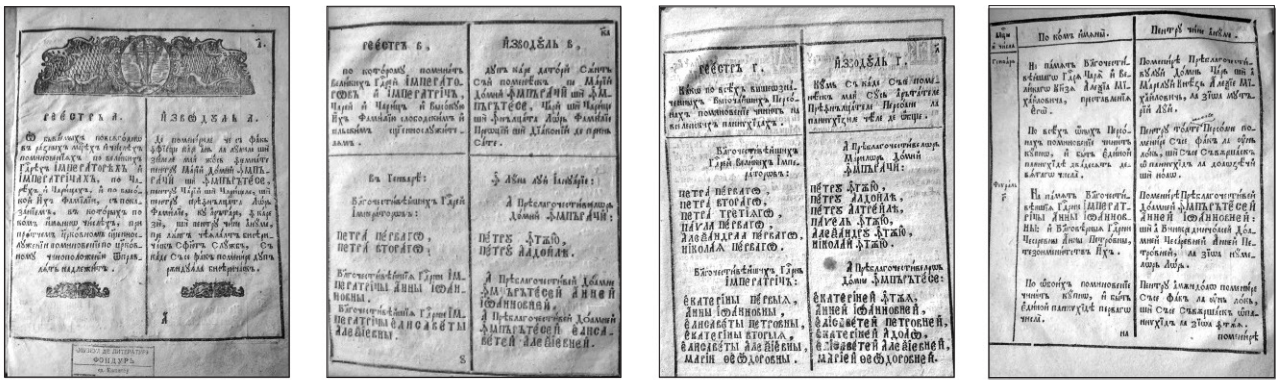

Figura 1. Реестр поименования великих императоров и императриц (Izvodul de pomenire pentru marii domni, împărați și împărătese). Chișinău, Tipografia duhovnicească, 1859.

text) constituie mostre de stil administrativ/prescriptiv bisericesc din secolul al XIX-lea. În totalitatea sa, textul demonstrează modul în care trebuia să se facă încredințarea maselor, să se inoculeze istoria, tradițiile și valorile culturale ale cuceritorului.

II. O carte destinată preoților și care se înscrie în categoria mai vastă a Învățăturilor creștine este intitulată *ПОУЧЕНИЕ АПОСТОЛЬСКОЕ к новопоставленному иерею, данное ему на свитце, частого ради прочтения, выписанное из правил Святых Апостолов и Святых Отцов – ÎNVĂȚĂTURĂ* scoasă din pravilele Sfinților Apostoli și a Sfinților Părinți, carea să dă în scris dela Arhiereu Preotului celui de nou hirotonit, ca să o cetească adeseori. Sau tălmăcit de pre cea slavenească în limba moldovenească, și sau tipărit acum atreiaoaară în Tipografia Casei Arhieriești în Chișinău la anul 1863, în luna lui iunie. – 76 pagini (figura 2).

Textul este plasat pe două coloane despărțite de o linie – în stânga în rusă (originalul), în dreapta în română (traducerea) cu caractere chirilice. Toate fragmentele coincid pe parcursul întregii cărți, astfel că se poate urmări cu ușurință cum s-a tradus un cuvânt sau altul, ce fel de echivalente s-au găsit, cum au fost redat anumite structuri etc.

Discursul este unul de tip retoric, cu elemente de predică [2, p. 176], în care învățăturile sunt susținute de diverse pilde și argumente. Lucrarea conține patru capitole, intitulate simplu „Întia (a doua, a treia, a patra) povățuire” și începe cu o amplă introducere despre îndatoririle preotului în general. Înaintea celor patru capitole este plasată „Povățuire de la Arhipăstoriul Preotului. Înaintea cuvântare”. În toată expunerea sunt prezente cele mai eficiente figuri pentru crearea unei atmosfere persuasive – adresări/vocative, exclamații, întrebări retorice, utilizarea diverselor forme de imperativ și a. Toate acestea sunt menite să ilustreze necesitatea respectării postulatelor credinței, a preceptelor morale, pe care trebuie să le urmeze și să le propage preotul [3].

Pot fi remarcate o serie de particularități ale traducerii din limba rusă:

- cuvinte compuse:

Си тебя чадо Господь поручи священние, и службу страшных тайн, *рукоположением* – Iată fiule Domnul Țau încredințat preoția, și Clujba înfricoșătorilor Taine, prin *punerea mîinilor*;

На седми Соборах *вселенских* и на *поместных* – au fost la șapte soboară *atoată lumea*, și la *ceale de locuri*; дом твой с правдою строй, *нетомительно* –

Figura 2. Pagini din cartea ПОУЧЕНИЕ АПОСТОЛЬСКОЕ... (ÎNVĂȚĂTURĂ scoasă din pravilele Sfinților Apostoli și a Sfinților Părinți...), Chișinău, 1863.

casa ta cudreptate să o ocîrmuiești, nu cu *nemilostivire*; правоучение – *învățătura de năravuri*; благополучие – *buna fericire*; благопристойность – *bună cuviință*; трудолюбив – *iubitoriu de ostenele*; за их нерадение – *pentru nepurtarea lor de grijă*; помянет беззакония своя – *va pomeni fără de legile sale*; и удостоил паки всего своего к нему благоволения и милость – *și lau învrednicit pre el iarăși de toată a lui cătră el bună voire și milă*;

▪ *forme/arhaice*: cu *oserdie* săle citești; прилежно – *cu deadinsul*; делает соблазн – *face sminteală*; *Sculasăva* întru nesticăciune;

▪ *adresări*: Iată ție *fiule* Domnul țau încredințat preoția și Slujba înfricoșatelor Taine; Datoriu ești tu, o, *Preote!* a avea către toți dragoste;

▪ *forme lexicale și gramaticale arhaice* (ale pronumelor): *pre sineți* și *pre ceialaltți*; *învățătura* a înțelepciunii *ceii* ascunse; *вразуми мя* – *înțelepțește-mă*; *înviiază*; *dragostei ceii* întru însoțire; *Zlatoust*, precum în *vorovae* la Faptele apostolilor zice; *Moartea* acum *ne deșchide noaiă* ușile;

▪ *topica rusească*: *священные сосуды* – *sfințitele vase*; от которого зависит и временное все и потом и вечное человеческое блаженство – *de la care spînzură și cea vremelnică toată și cea veacinică omenească fericire*; *весьма согрешил Царь Давид пред Богом* – *foarte au greșit împăratul David înaintea lui Dumnezeu*; să le aducă către *vecinica fericita viață*.

Atât varianta în limba rusă, cât și traducerea în română reprezintă o formă elaborată de discurs religios [4, p. 6], în care sunt prezente numeroase forme și figuri de exprimare cu caracter ceremonios, menținând unele trăsături arhaice specifice [5]. Textul în limba română conservă particularități ce conturează mai pregnant stilul bisericesc

III. O carte de mare circulație este *EVANGHELIA*, Chișinău, Tipografia Eparhială, 1912, o ediție deosebită, jubiliară, publicată la împlinirea a 100 de ani de la alipirea Basarabiei la Imperiul Rus. Textul de pe foaia de titlu a cărții este următorul:

Господа нашего Иисуса Христа Святое Евангелие отъ Матфея, Марка, Луки и Иоанна на русскомъ и молдавскомъ языкахъ. Изданіе Кишиневскаго Епархиальнаго Православнаго религиозно-просвѣтительнаго Христо-Рождественскаго Братства въ память столѣтняго юбилея со времени присоединенія Бессарабіи къ Россійской Имперіи. 1812. 5/16. 1912 годы. Кишинев. Епархиальная Типографія. 1912 – Evangelhia Domnului nostru Iisus Hristos de la Matei, Marcu, Luca și Ioan în limbile rusă și moldovenească. Ediția Frățimei Nașterii lui Hristos în amintirea jubi-

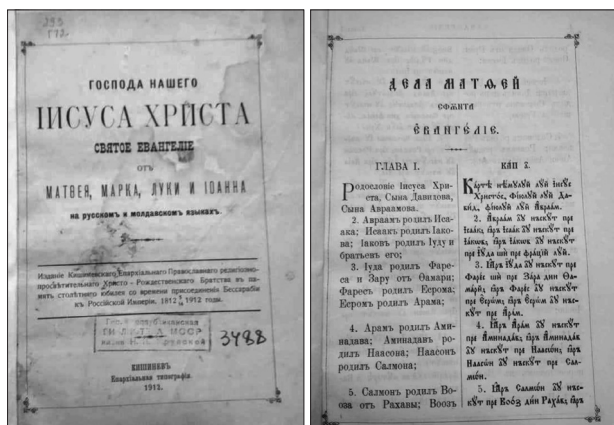

Figura 3. *EVANGHELIA*, Chișinău, Tipografia Eparhială, 1912.

leului de o sută de ani de la alipirea Basarabiei la Imperiul Rus. Anii 1812. 5/16. 1912. Chișinău. Tipografia Eparhială. 1912 (figura 3).

Cartea conține cele patru Evanghelii, intitulate: *Dela Matfei sfînta Evanghelie*; *Dela Marco sfînta evanghelie*; *Dela Luca sfînta Evanghelie*; *Dela Ioann sfînta evanghelie*. unde găsim și o serie de note de subsol, în care se dau diverse explicații atât pentru textul în limba rusă, cât și pentru textul în limba română, concretizându-se anumii termeni și explicându-se cum trebuie înțelese unele cuvunte.

În limba română este reprodus textul Bibliei de la Blaj, cea mai cunoscută și mai răspândită versiune în limba română, traducerea din Ardeal aparținând lui Samuil Micu-Klein [6]. În opinia profesorului Eugen Munteanu, „Biblia de la Blaj (1795) este, de fapt, „mama” Bibliilor românești moderne, reeditările din secolul al XIX-lea (ediția de la Sankt Petersburg, 1819; ediția Filotei, Buzău, 1854–1856; ediția Șaguna, Sibiu, 1856–1858) nefiind decât reeditări, cu sumare adaptări, ale versiunii lui Samuil Micu. Mai mult încă, „versiunea sinodală” de la 1914 (din care derivă toate bibliile autorizate de BOR) reprezintă și ea o revizuire, e drept, radicală, dar revizuire a textului ieșit de sub pana ilustrului ardelean” [7, p. 515].

Ediția bilingvă publicată la Chișinău în anul 1912 constituie contribuția bisericii la marcarea jubileului de 100 de ani de stăpânire țaristă în Basarabia. Din punct de vedere tehnic, tipografic, cartea aceasta este o lucrare reușită, foarte îngrijită. Varianta în limba română este tipărită cu caractere chirilice potrivite, lesne de citit. Pe tot parcursul ediției se observă echivalența exactă a pasajelor din cele două versiuni – rusă și română. Este de remarcat că în prima parte – *Dela Matfei sfînta Evanghelie* – editorii nu doar că au urmărit cu grijă potrivirea textului rus cu cel românesc, dar au și intervenit cu anumite explicații într-o serie de note de subsol. Toate acestea atestă, pe de o parte,

intenția editorului de a obține o echivalență cât mai mare cu varianta în limba rusă, iar pe de altă parte, o tentativă de îmbunătățire a textului, pentru a-l face mai accesibil cititorului local. Acest travaliu editorial scoate în evidență anumite fapte de limbă, interesante nu doar pentru cititori, dar și pentru cercetătorii textului biblic în limba română. Nu se știe din ce motive, intervențiile editoriale se regăsesc doar în textul primei evanghelii, iar în celelalte trei nu mai sunt făcute niciun fel de note.

Examinând Evanghelia după Matei, putem constata că o serie de forme/cuvinte obișnuite în Ardeal sunt înlocuite cu cuvinte și forme familiare pentru vorbitorii de română din zona Moldovei [8]. Astfel, pe parcursul întregului text cuvântul „muiere”, utilizat în Biblia de la Blaj, precum și în Biblia de la Sankt Petersburg, a fost înlocuit cu lexemul „femeie”. Este de menționat că „muiere” în spațiul moldovenesc are și în prezent o nuanță peiorativă, pe care probabil că au dorit să o evite editorii evangheliarului de la 1912, cf.:

CH. – Cap. 1, 20. Și cugetând el acestea, iată îngerul Domnului prin vis sau arătat lui zicînd: Iosife, fiul lui David, nu te teme a lua pre Maria, femeia ta: că ce sau născut În trînsa din Duhul Sfînt este.

Blaj – Cap. 1, 20. Și, cugetând el aceastea, iată, îngerul Domnului prin vis s-au arătat lui, zicînd: Iosife, fiul lui David, nu te teame a lua pre Mariia, muiarea ta, că ce s-au născut într-însa din Duhul Sfînt easte.

CH. – Cap. 5, 28. Iară eu zic vouă, că tot cel ce să ouită la femee cu poftă spre dînsa, iată că au curvit cu ea întru inima sa.

Blaj – Cap.5, 28. Iară Eu zic voao că tot cel ce să uită la muiare, ca să o poftească pre ea, iată, au curvit cu ea întru inima sa.

Formele de perfect simplu (de tipul *văzu*, *trecui*), utilizate în mod curent în Ardeal, în ediția de la Chișinău sunt înlocuite cu formele de perfect compus, mai familiare vorbitorilor locali – se știe că în această zonă nu se folosește în vorbire perfectul simplu.

CH. – Cap. 2, 21. Și el sculîndușă, au luat Pruncul și pre Muma Lui și au venit în pămîntul lui Israil.

Blaj – Cap. 2, 21. Și el, sculîndu-să, luo Pruncul și pre muma Lui și veni în pămîntul lui Israil.

De asemenea, la Chișinău este preferată forma „vra” de la verbul „a vrea”, spre deosebire de forma „vă”, utilizată în versiunea de la Blaj:

CH. – Cap. 2, 13. Vra Irod să caute Pruncul.

Blaj – Cap.2,13 Vă Irod să caute pruncul.

O serie de modificări au fost făcute pentru ca textul în limba română să corespundă mai bine cu cel din limba rusă:

CH. – Cap. 2, 11. и вошедши въ домъ, увидели

Младенца съ Марією, Матерью Его, и падши поклонились Ему; и открывши сокровища свои, принесли ему дары.

Și întrînd în casă, au aflat Pruncul cu Maria, Muma Lui, și căzînd sau închinat lui și deșchizînd visteriile sale, au adus Lui daruri.

Blaj – Cap. 2, 11. Și, întrînd în casă, au aflat Pruncul cu Mariia, muma Lui ;* și, deșchizînd vistieriile sale, au adus Lui daruri.

CH. – Cap. 4, 19. и говорит имъ: идите за Мною и Я сделаю вас ловцами человеков.

Și au zis lor: veniți după Mine, și voi face pre voi vînători de oameni.

Blaj – Cap. 4, 19. Și au zis lor: Veniți după Mine și voi face pre voi pescari de oameni.

CH. – Cap. 5, 25. И следовало за Ним множество народа из Галилеи и Десятиградия, и Иерусалима и Иудеи, и изъ-за Иордана.

Și au mers după Dînsul gloate multe din Galileia și din cele zece cetăți și din Ierusalim și din Iudeia și din ceea parte de Iordan.

Blaj – Cap. 5, 25 Și au mers după Dânsul gloate multe din Galileea și din Decapoli și din Ierusalim și din Iudeea și din ceaea parte de Iordan.

O particularitate a Evangheliei după Matei o reprezintă seria de note explicative, plasate la subsolul paginilor. Intervențiile paratextuale din prima evanghelie, menite să faciliteze recuperarea sensului, sunt de mai multe tipuri: unele sunt făcute pentru textul rusesc și sunt preluate în limba română, altele se referă doar la varianta românească.

În unele cazuri, se fac precizări cu privire la sensul exact al cuvântului, arătându-se cum trebuie interpretat acesta, de exemplu:

CH. – Cap. 3, 12

Лопата* Его в рукъ Его, и Он очиститъ гумно А căruia vînturătoare* este în mîna Sa, și va curăți aria Sa.

Blaj – A Căruia vânturătoarea e în mîna Sa și va curăți aria Sa.

*) Которою вьют хлеб

*) Lopata cu care vîntură

Se remarcă, de asemenea, grija editorului de a da, explicații pentru unele cuvinte ce apar în textul românesc, dar ale căror sensuri sunt mai puțin cunoscute pentru vorbitorii moldoveni. Acestea sunt marcate cu asterix, iar explicațiile sunt plasate la subsolul paginilor.

Cap. 9, 14

Почему мы и фарисеи постимся много, а Твои ученики не постятся?

Pentru ce noi și fariseii ajunăm* mult, iară ouceniicii Tăi nu ajună?

Blaj: *Pentru ce noi și fariseii ajunăm mult, iară ucenicii tăi nu ajună?*

*) Postim

Cap. 19, 13

Тогда приведены к Нему дѣти, чтобы Онъ возложилъ на нихъ руки и помолился; ученики же возбраняли им.

Atunci au dus la Dînsul pruncii, ca să pue mâinile preste ei, și să se roage: iară uocenicii certa* pre ei.

Blaj: *Atunci, au adus la Dânsul prunci ca să puie mâinile preste ei și să Se roage; iară ucenicii certa pre ei.*

*) Oprea

Cap. 21, 8

Множество же народа постилали свои одежды по дорогѣ, а другіе рѣзали вѣтви с деревъ и постилали по дорогѣ.

Iară cea mai multă gloată* au așternut veșmintele sale pre cale: iară alții tăia ramuri din arbori** și așternea pre cale.

Blaj: *Iară cea mai multă gloată au așternut veșmintele sale pre cale, iară alții tăia ramuri din arbori și așternea pre cale.*

*) Parte de norod

**) Copaci

Este de menționat și textul rugăciunii „Tatăl Nostru”. Aceasta, pe parcursul anilor, a tot fost ajustată de la o ediție la alta, astfel încât, conform studiilor recente, acum se atestă circa 200 de variante în limba română [9]. Evangheliarul de la Chișinău preia întru totul din Biblia de la Blaj rugăciunea Domnească „Tatăl Nostru”, prezentând-o într-o variantă ortografică ceva mai simplă și mai aproape de rostirea obișnuită moldovenilor.

9. Drept aceea, așa să vă rugați voi: Tatăl nostru, Carele ești în ceriuri! Sfințascăse Numele Tău:

10. Vie împărăția Ta: fie voia Ta, precum în ceriu și pre pământ:

11. Pînea noastră cea de toate zilele dăneo nouă astăzi:

12. Și ne iartă nouă datoriile noastre, precum și noi iertăm datornicilor noștri:

13. Și nu ne duce pre noi în ispită, ci ne izbăvește de cel rău; că a Ta este Împărăția și puterea și mărirea în veci. Amin.

9. Drept aceaea, așea să vă rugați voi:* «Tatăl nostru Carele ești în ceriuri, sfințască-se numele Tău.

10. Vie împărștia Ta, fie voia Ta, precum în ceriu, și pre pământ.

11. Pînea noastră cea de toate zilele, dă-ne-o noao astăzi.

12. Și ne iartă noao deatoriile noastre, precum și noi iertăm deatornicilor noștri.

13. Și nu ne duce pre noi în ispită, ci ne izbăvește de cel rău. Că a Ta este împărăția și puterea și mărirea, în veaci. Amin!»

Ediția Evangheliarului din 1912 conține variantele cele mai populare, la data respectivă, ale Noului Testament. În limba rusă este așa-numitul text sinodal, considerat de specialiști ca o versiune mai puțin reușită, dar foarte populară în secolul al XIX-lea. În limba română este textul Bibliei de la Blaj, cu anumite ajustări, text, de asemenea, foarte cunoscut și răspândit.

Edițiile bilingve de texte religioase reprezintă un material inedit, care oferă posibilitatea de a studia în plan comparativ mai multe aspecte ale textului religios. Perioada în care a fost elaborat un text sau altul reflectă particularități specifice de limbaj, etalând diverse forme de redare a sensului și de explicitare a conținutului. Fie că sunt traduse, fie că sunt preluate, textele paralele continuă să reprezinte o arie mai puțin studiată, fiind o formă rară de abordare a resurselor limbii/limbilor în contact.

BIBLIOGRAFIE

1. Ciobanu Ș. Cultura românească în Basarabia sub stăpânire rusă. Chișinău, 1923.
2. Guia S. Discursul religios. Structuri și tipuri. Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, 2014. 476 p.
3. Osobennosti poucheniya kak zhanra, Yuriy Chaykin. <https://proza.ru/2014/12/04/1539> (vizitat la 09.12.19).
4. Condrea Irina. O abordare stilistică a textului religios. În: Studia Universitatis Moldaviae, 2016, nr 10, p. 3-7.
5. Teleoacă Dana-Luminița. Morfosintaxa textului biblic actual: Evanghelia după Matei. [on-line] <https://www.diacronia.ro/ro/indexing/details/A482/pdf> (vizitat la 09.01.20).
6. Biblia de la Blaj, 1795. [on-line] <https://www.scribd.com/doc/155383288/Biblia-de-La-Blaj-1795-Traducere-Samuil-Klein> (vizitat la 09.01.21).
7. Munteanu E. Lexicologie biblică românească. București: HUMANITAS, 2008. 658 p.
8. Condrea Irina, Aspecte ale limbajului cărților religioase, publicate în Basarabia în secolul XIX – începutul secolului XX. În: Biserica Ortodoxă din interfluviul pruto-nistean (1813-2013). Simpozion științific internațional, 14-15 octombrie, 2013. Chișinău: CEP USM, 2013, p. 468-478.
9. Cămară I. Rugăciunea Tatăl nostru în limba română. Studiu istorico-filologic. Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, 2019, 250 p.